

TULEVAISUUSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 1/2005 vp

Valtioneuvoston selonteko väestökehityksestä, väestöpolitiikasta ja ikärakenteen muutokseen varautumisesta — Hyvä yhteiskunta kaiken- ikäisille

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 24 päivänä marraskuuta 2004 lähettänyt tulevaisuusvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi valtioneuvoston tulevaisuusselonteon väestökehityksestä, väestöpolitiikasta ja ikärakenteen muutokseen varautumisesta — Hyvä yhteiskunta kaikenikäisille (VNS 8/2004 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- työministeri Tarja Filatov
- neuvotteleva virkamies Riitta Kirjavainen ja projektipäällikkö Mikko Kautto, valtioneuvoston kanslia
- neuvotteleva virkamies Ilkka Mella, sisäasiainministeriö
- opetusneuvos Jari Rajanen ja suunnittelija Jussi Tanner, opetusministeriö
- osastopäällikkö Rolf Myhrman, neuvotteleva virkamies Marja-Liisa Parjanne, ylijohtaja Tarmo Pukkila ja ylitarkastaja Olavi Parvikko, sosiaali- ja terveysministeriö
- johtaja Matti Salmenperä, työministeriö
- kehittämisspäällikkö Pekka Myrskylä, Tilastokeskus
- tulosalueen johtaja Tutta Tuomainen, Ulko- ja maalaisvirasto
- tutkimuspäällikkö Pekka Parkkinen, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus
- tutkija Elina Moisio, Työterveyslaitos

- maaseutu-ympäristösihteeri, kunnanjohtajan sijainen Eeva-Maria Maijala, Savukosken kunta
- tutkija Ulla Aitta, AKAVA ry
- varatuomari Markus Äimälä ja asiantuntija Mirja-Maija Tossavainen, Elinkeinoelämän keskusliitto EK
- sosiaalipoliittinen sihteeri Kaija Kallinen, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK
- johtaja Rauno Vanhanen, Suomen Yrittäjät
- puheenjohtaja Arttu Laasonen, Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL
- puheenjohtaja Mirja Erlund, Yrittäjänäisten Keskusliitto ry
- puheenjohtaja Anna Leskinen, Suomen Venäjänkielisten Yhdistysten Liitto ry
- kehityspäällikkö Reijo Vanne, Työeläkevaikuttajat TELA ry
- johtaja Ismo Söderling, ylilääkäri Dan Apter ja ylilääkäri Anne-Maria Suikkari, Väestöliitto ry
- professori Jaakko Hämeen-Anttila, Helsingin yliopisto, Aasian ja Afrikan kielten ja kulttuurien laitos
- kirjeenvaihtaja Risto Laakkonen, International Center for Migration Policy Development ICMPD
- professori Simo Koskinen, Lapin yliopisto
- yritys- ja yhteisökonsultti Tuulikki Petäjäniemi, Peemicon Oy

- erikoislääkäri Jukka Mäkelä, Pienten lasten psykiatrisen päiväkeskus, HUS
- professori Riitta Jallinoja, Helsingin yliopisto, sosiologian laitos.

Lisäksi valiokunta on saanut Mika Mannermaan ja Lapsiperheiden Etujärjestö ry:n kirjalliset lau-

sunnot. Pysyvänä asiantuntijana valiokunnassa on toiminut tohtori Osmo Kuusi.

Valiokunta järjesti eduskunnan auditoriossa 27 huhtikuuta 2005 keskustelutilaisuuden, johon oli kutsuttu valiokunnan Kokoneet viisaat -verkoston ja Sitran Nuoret tulevaisuudentekijät -ryhmän jäseniä.

VALTIONEUVOSTON SELONTEKO

Valtioneuvoston väestöpoliittinen tulevaisuus-selonteko luo kaikille hallinnonaloille yhteisen näkökulman ikärakenteen muutokseen varautumiselle. Tulevaisuusselonteolla vahvistetaan eri politiikanlohkojen keskinäistä koordinaatiota. Muutoksen laajuuden takia varautuminen vaatii laajaa yhteistyötä myös työmarkkinaosapuol-

ten, kansalaisjärjestöjen ja kuntien kanssa. Valtioneuvoston tavoitteena varautumisessa on turvata ihmisten hyvinvointi ja pyrkiä sekä taloudellisesti kestäviin että sosiaalisesti oikeudenmukaisiin ratkaisuihin kaikkien sukupolvien ja molempien sukupuolien näkökulmasta.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Tulevaisuusvaliokunta esittää seuraavassa vain tiivistetyt kannanotonsa. Tämän lisäksi sihteeristössä on koottu väestöpoliittinen taustamateriaali.

Tulevaisuusvaliokunta yhtyy valtioneuvoston esittämään näkemykseen siitä, että Suomen väestön ikärakenteen muutos vaatii suomalaiselta yhteiskunnalta monipuolisia toimenpiteitä. Ilman aktiivista väestöpolitiikkaa, työllisyysasteen nostamista, talouden kestävästä kasvusta ja ikääntyvän väestön palveluiden ja etuuksien kehittämistä Suomi ei selvi tästä haasteesta.

Väestöpolitiikassa tulevaisuusvaliokunta haluaa kiinnittää erityistä huomiota työn, opintojen ja perheen yhteensovittamiseen sekä maahanmuuttopolitiikkaan. Tulevaisuusvaliokunta haluaa myös nähdä väestön ikääntymisen pikemminkin mahdollisuutena kuin ongelmana. Vanhusten hoidon ja eläkkeiden kustannuksista selviäminen edellyttää kuitenkin kansalaisten työuran pidentämistä molemmista päistä: nuorten on päästävä opiskelemaan ja valmistuttava ammattiin nykyistä nuorempina, eikä työelämä

saa uuvuttaa ihmisiä työkyvyttömyyseläkkeelle ennen eläkeikää.

Tulevaisuusvaliokunta haluaa kiinnittää valtioneuvoston huomion siihen, millaisia haasteita aluepolitiikalle väestörakenteen muutos aiheuttaa sekä kasvukeskuksissa että taantuvilla paikkakunnilla. Valiokunta katsoo lisäksi, että kestävä menestys edellyttää jatkuvaa ponnistelua yhä parempien innovaatio-, yrittäjyys- ja työnteon ympäristöjen luomiseksi.

1. Lapsi- ja perhemyönteisyys lähtökohtana

Suomessa syntyy lapsia vähemmän kuin tarvitaan väestön uusiutumisen turvaamiseen. Vaikka syntyvyys on Suomessa eurooppalaisessa vertailussa kärkipäässä, valiokunta katsoo, että maamme säilyminen vireänä ja nuorekkaana edellyttää korkeampaa syntyvyyttä. Syntyvyysdessä tulisi päästä lähelle tasoa, joka ilman muuttoliikettä turvaa väestömme nykyisen määrän. Tämä edellyttää nykyistä lapsi- ja perhemyönteisempää yhteiskuntaa.

Perheiden elinolosuhteita tulee kehittää niin, että taloudelliset ja muut ulkoiset syyt eivät estä perheitä hankkimasta toivomaansa lapsimäärää. Syntyvyyden lisääminen perheiden toiveisiin vastaamalla ei ole ristiriidassa naisten laajan työhön osallistumisen kanssa. Erityistä huomiota on kuitenkin kiinnitettävä monilapsisten perheiden olosuhteisiin. Vaikka kaikista perheistä vain 8 prosenttia on kolmilapsisia tai suurempia, niissä kasvaa 35 prosenttia lapsista. Taloudelliset tekijät lisäävät epävarmuutta yli kahden menevien lapsilukutoiveiden toteuttamisessa varsinkin kaupunkimaisissa kunnissa, joissa enemmistö lapsiperheistä elää.

- Perhe- ja lapsimyönteisyys on otettava palvelurakenteen keskeiseksi osaksi.
- Keskeiset lapsiluvun kasvun esteet on tarpeen tunnistaa nykyistä paremmin.

2. Työelämän joustettava, ei perheen

Suomalaisen perheen elämässä on erilaisia ruuhkahuippuja, joita on pyrittävä tasaamaan. Työelämän tulee yhä enemmän joustaa perheen vaatimuksiin eikä vain perheen työelämän vaatimuksiin. On otettava huomioon perheiden monimuotoistuminen. Perheet ovat yhä selvemmin jakautuneet niihin, joilla ei ole lapsia, ja niihin, joilla on useampia lapsia. Lapsien synnyttäminen tulisi paitsi väestön keski-ian nuorentamiseksi myös terveysyistä ajoittaa nykyistä aikaisempaan elämänvaiheeseen. Ensisynnyttäjien keski-ian nousu alentaa perheiden lapsilukua ja lisää terveysongelmien riskiä.

Opiskelun ja työn vuoksi, mutta myös muista syistä, nykyään eletään eräänlaista pidennettyä nuoruutta. Tulevaisuus näyttää, kuinka tämä globaali kehityssuunta ja lasten hankinta yhdistyvät.

Opiskelu ja perheen perustaminen on sovitettava yhteen nykyistä paremmin. Tähän voidaan vaikuttaa sallimalla opintojen suorittaminen äitiys- ja vanhempainrahakauden aikana sekä sallimalla äitiys- ja vanhempainrahan turvin opiskeleville joustoja opintopisteiden kertymisessä. Nyt lasten saamista siirretään myös siksi, että vastavalmistuneet eivät näe työmarkkinoiden

vaatimusten ja lasten saamisen kohtaavan. Nuorten tulee voida luottaa tulevaisuuteen ja pysyvään työllistymiseen.

Työelämän tasa-arvon lisäämiseksi ja mm. pätkätyöongelmien ratkaisemiseksi vanhemmuuden kustannuksia tulee jakaa oikeudenmukaisemmin. Palkkakehitys on ollut päinvastaista tarpeisiin nähden: nuorilla perheillä menot ovat suuria, mutta palkka pienempi kuin iäkkäillä. Ikälisäjärjestelmän poistaminen on ollut askel oikeaan suuntaan, mutta tulojen tasausta tulisi edelleen määrätietoisesti jatkaa. On nurinkurista, että vasta keski-ässä on varaa asua tilavasti, kun lapset ovat jo muuttaneet tai muuttamassa pois. Kustannuksia olisi tasattava tavalla, joka parantaa naisvaltaisten toimialojen kannattavuutta.

Työaikajoustojen ja työaikapankkien tehokasta käyttöä työpaikoilla tulisi edistää. Lyhennettyyn työaikaan pitäisi suhtautua eri elämäntilanteisiin sopivana hyvänä vaihtoehtona kokonaan työelämästä pois jäämiselle. Perhevapaiden epätasainen jakautuminen miesten ja naisten kesken selittää osaltaan sitä, että määräaikaiset työt tietyissä ikäryhmissä kasaantuvat nimenomaan naisille. Tämänkin seurauksena on epävarmuutta, joka viivyttää lasten hankintaa ja estää perhettä toteuttamasta omaa lapsilukutoivettaan.

Kasvukeskuksissa asuntojen kalleus pakottaa perheet muuttamaan kehyskuntiin. Työmatkat kasvavat ja perheen ja työn yhdistäminen vaikeutuu. Toinen vaihtoehto on ahtaasti asuminen kasvukeskuksissa ja lasten lukumäärätoiveesta luopuminen. Lapsiperheiden kohtuuhintaista asumista tukevia toimenpiteitä on siksi kehitettävä nopealla aikataululla. Asuntopolitiikassa tulisi ottaa huomioon perheiden muuttuneet tarpeet. Sekä pienasunnoista että suurista perheasunnoista on pulaa. Monilapsiset ja uusperheet asettavat asumiselle erityisiä vaatimuksia.

Välittömissä toimenpiteissä tulisi ottaa pitkäjänteisesti huomioon perheiden ja työelämän muuttuminen. Näitä ovat

- opinto-oikeus äitiyspäivärahan aikana
- minimiäitiyspäivärahan nostaminen työttömän peruspäivärahan tasolle

- vanhempainlisän liittäminen opiskelevien äitien opintorahaan
- työntekijän vanhemmuudesta työnantajalle aiheutuvien kustannusten muuttaminen siten, että se vähentää naisten pätkätoita
- miesten kannustaminen vanhempainvapaiden käyttöön
- vain isän käytettävissä olevan vanhempainvapaan (isäkuukausi) pidentäminen
- perheiden arjen ja vanhempien kasvatustyön tukeminen vahvistamalla kotipalvelua sekä neuvoloiden ja perhetyön resurssit
- eläkeoikeuden parantaminen kotona tehdystä lastenhoitotyöstä.

3. Maahanmuutto- ja ulkomaalaispolitiikka aktiiviseksi

Arvioidaan, että ulkomaalaisten osuus Suomen väestöstä kasvaa merkittävästi. Jotta taloudellinen toimeliaisuus säilyisi eikä yhteiskuntamme näivety, tulisi harjoittaa aktiivista maahanmuuttopolitiikkaa. Maahanmuutto voidaan jakaa neljään osaan: työperusteinen maahanmuutto, puolisona tai perheenjäsenenä maahan tuleminen, ulkomaalaiset opiskelijat ja pakolaiset. Kaikkien maahanmuuttajaryhmien osalta on panostettava kotouttamiseen ja kotimaisten kielten oppimiseen. Monikulttuurisuus on edellytys luovuuden vahvistamiselle.

A. Työperusteinen maahanmuutto

Tulevaisuusvaliokunta kannattaa hallituksen esityksiä työperusteisen maahanmuuton helpottamiseksi. Yhteiskunnan ilmapiiri ei voi olla luova, ellei se ole aidosti avoin kansainvälisille vaikutteille ja ulkomaiselle työvoimalle. Avoinmuuteen liittyy, että Suomen on oltava houkutteleva ja kilpailukykyinen myös täällä jo oleville. Järjestelmä ei voi olla sellainen, että osaajien kannattaa lähteä täältä pois eikä palata takaisin. Samalla kun työperusteista maahanmuuttoa pyritään lisäämään ja byrokratiaa vähentämään, tulee estää laittoman työvoiman käyttö.

On tärkeää muuttaa suomalaisten asenteita eri kansallisuuksia kohtaan myönteisempään suun-

taan. On kehitettävä kontakteja ja yhteydenpitojärjestelmiä lähikansojen kanssa. Maahanmuuttopolitiikka on liitettävä lähialueyhteistyöhön. On tärkeää ottaa huomioon, että Suomeen tulevat maahanmuuttajat ovat poissa rakentamasta kotimaansa yhteiskuntaa. Silti maahanmuuttajia on tavoiteltava määrätietoisesti myös kehitysmaista, joissa on paljon nuoria ja joille kaikille ei kotimaassa ole mahdollisuuksia. Tällainen toiminta tulisi nähdä osaksi kehitysyhteistyöpolitiikkaa, jota tulisi tehdä yhteistyössä valtioden kanssa, joista nuoria tavoitellaan tyypillisesti aluksi opiskelijoiksi. Heidän osaltaan on erityisesti panostettava kotouttamiseen ja kotimaisten kielten oppimiseen. On otettava oppia maista, jotka ovat säilyttäneet dynaamisuutensa aktiivisen maahanmuuttopolitiikan ansiosta. Erityistä huomiota tulee kohdistaa Suomessa asuvan venäjänkielisen väestön osaamisen parempaan hyödyntämiseen muun muassa tehostamalla kotimaisten kielten opetusta ja työllistämistä. Kaikkien maahanmuuttajien kannalta on olennaista, että huolehditaan tutkintojen rinnastamisesta ja kelpoisuuksien tunnustamisesta.

B. Ulkomaalaiset opiskelijat

Suomalaisissa oppilaitoksissa on kansainvälisesti verrattuna poikkeuksellisen vähän ulkomaalaisia opiskelijoita. Ulkomaalaisten opiskelijoiden määrää tulisivatkin aktiivisesti lisätä. Suomessa opiskelleiden ulkomaalaisten maahanjäämistä on tuettava helpottamalla kansalaisuuden saamista ja oleskelulupien myöntämistä. Opiskelijat ovat suurelta osin jo valmiiksi kotoutuneet. Ei ole mielekasta investoida verorahoja koulutuksen tarjoamiseen, jos koulutettuja ei aktiivisesti kannusteta jäämään maahan. Yhdessä englanninkielisten kurssien ja tutkintojen kanssa on huolehdittava ulkomaalaisten opiskelijoiden kotimaisten kielten opetuksesta ja sen riittävästä resursoinnista oppilaitoksille, jotta opintojen jälkeinen työpaikan saanti ei esty puutteellisen kielitaidon takia.

C. Pakolaiset

Suomen on tunnustettava edelleen kansainvälinen vastuunsa kotimaassaan vainottuja tai sor-

rettuja kohtaan. On murrettava mielikuva tukien perässä maahan tulevista elintasopakolaisista. Eräs tapa muuttaa asenteita on lisätä suomalaisen ja pakolaisten kanssakäymistä. Samoin on lisättävä pakolaisten kielikoulutusta ja helpotettava heidän työskentelyään Suomessa.

4. Ikäihmiset voimavarana

Eläkkeelle jäävä väestö on yhä runsaslukuisempaa ja terveempää sekä merkittävä osa siitä myös vauraampaa. Ikäihmistien palvelut voivat vireyttää liike-elämää ja samanaikaisesti aktivoida heitä yhteiskuntaa hyödyttävään toimintaan. Osaavat ja hyväkuntoiset eläkeläiset ovat voimavara myös ansiotyön ulkopuolelle. Tarvitaan enemmän itsenäistä selviytymistä edistäviä asuntoja ja hoivakoteja. Myös eläkeläisille on luotava edellytyksiä heidän kykyjään vastaavaan hoivavastuuseen, sitoutumiselle huolehtimaan omista vanhemmista, lapsenlapsista tai sairaasta puolisoista. Tänä päivänä moni ikääntynyt kansalainen tekee raskasta työtä omaishoitajana. On edistettävä ikääntyneitä aktivoivia palveluja ja toimeliaisuutta työelämän ulkopuolella.

Vanhusten tarpeet ja valmiudet on otettava huomioon yksityisiä ja julkisia palveluita kehitettäessä, mikä tarkoittaa niin palvelujen helppokäyttöisyyttä kuin tietotekniikkaan perustuvien ratkaisujen esteettöntä saantia (mm. tuomalla markkinoille helppolukuisia matkapuhelimia).

Vanhusväestön itsenäinen kotona selviytyminen on tärkeää. Yhä suurempi osa väestöstä on liikuntarajoitteisia. Esteettömyyden parantaminen sekä julkisissa tiloissa että asuntorakentamisessa nousee keskeiseksi. Asuntojen suunnittelussa on otettava huomioon niissä todennäköisesti asuvien vanhusten ja heidän kotihoitonsa tarpeet. Joukkoliikenteen merkitys kasvaa ja palveluiden on oltava tavoitettavissa joukkoliikenteellä.

Vanhuuden tutkimukseen on panostettava erityisesti tukien itsenäistä kotona selviämistä. Olennaisia aiheita ovat esimerkiksi vanhuusiän sairaudet ja terveydenhuolto, vanhuutta helpottava geronteknologia, väestön ikääntyminen so-

siaalisena ja kulttuurisena ilmiönä ja uudentyyppiset vanhuspalvelut, esimerkiksi yhteisöasuminen. Myös koulutuksessa (gerontologia, vanhuspsykiatria) ja tukipalveluissa on varauduttava ikääntymisen haasteisiin.

Lähitulevaisuuden toimenpiteet:

- Vanhuuden monipuolinen tutkimus on nostettava yhdeksi painopisteeksi mm. Suomen Akatemian ja Tekesin rahoituspäätöksissä.
- Oppilaitosten sisäänottoa on suhteutettava väestön ikääntymisen työvoimatarpeeseen aiheuttamiin muutoksiin ja alan houkuttelevuutta on lisättävä.
- Yhdyskuntasuunnittelun lähtökohdaksi on otettava esteettömyys ja joukkoliikenne.
- Omaishoittoon on panostettava enemmän ja omaishoitajia tuettava.
- Kunnallista kotipalvelua, kotitalousvähennystä ja palveluseteliä kehittämällä tulee tukea kotona selviytymistä.

5. Korkea työllisyysaste tärkeä

Työllisyysaste on nostettava 75 prosenttiin vuoteen 2011 mennessä.

Työhön johtava koulutus on pitkäjänteistä politiikkaa, jolla työllisyysastetta voidaan kohottaa. Ikäluokkien pienenemisestä aiheutuva säästöä on suunnattava koulutussektorille. Esimerkiksi yliopistoissa opiskelijamäärät ovat kasvaneet, mutta opettajamäärät eivät ole kasvaneet ainakaan vastaavassa suhteessa. Myös koulussa ikäluokkien pientymisestä aiheutuvat säästöt pitäisi ohjata perusopetukseen, esimerkiksi luokkakokojen pienentämiseen. Opiskelijoille on turvattava mahdollisuus kokopäiväiseen opiskeluun ilman vanhempien taloudellista tukea. Suomi tarvitsee jokaisen työkäisen työpanoksen. Nykyinen koulupudokkaiden määrä (10—15 prosenttia ikäluokasta) on liian suuri. Vanhemmuuden tukemisen lisäksi tarvitaan kouluissa nykyistä enemmän vaikeuksissa olevien lasten tukemista.

Lähitulevaisuuden toimenpiteet:

- Koulupudokkaiden paluuta opiskeluun on lisättävä uusilla toimenpiteillä (esim. työ-

- pajakoulut) ja eri hallintokuntien välistä yhteistyötä lisäämällä.
- Opiskelun aloitusikää on alennettava lukion jälkeisiä väli vuosia (keskimäärin kolme) vähentämällä esimerkiksi sovittamalla ylioppilaskirjoitukset, ase-/siviilipalvelus ja pääsykokeet paremmin yhteen.
 - Oppilaitoksiin on varattava riittävä opetus henkilöstö ja -välineet ja varmistettava, miten saavutetaan korkea laatu koulutuksessa.
 - Työvoimatarpeen muutoksiin on ammatillisessa koulutuksessa vastattava kehittämällä rahoitusta tuloksellisuuden ja työllistämisen suuntaan.
 - On erityisesti panostettava elinikäiseen oppimiseen ja työssä oppimiseen, koska työtehtävät ja osaamistarpeet muuttuvat jatkuvasti.

Työstä on tullut liian usein "pakkopullaa", ja jopa monet niistä, jotka ovat mielestään ihanne työssään, ovat nykyisin usein valmiit jättämään sen, jos siihen on taloudellinen mahdollisuus. Usein ennen aikaisen eläkkeelle siirtymisen taustalla ovat mielenterveysongelmat ja liikuntaelin sairaudet.

Työn tekemisen on aina oltava kannattavaa. Tuloloukkuja on purettava ja etuja yhteensovittettava niin, että lyhyenkin työsuhteen vastaanottaminen on aina kannattavaa ja kannustavaa. Perheen ja työn nykyistä helpompi yhdistäminen lisää myös työhön osallistumista. Tärkeää on työssä panostaa palautteeseen, tiedonkulkuun sekä vaikutus- ja osallistumismahdollisuuksiin, työajan joustavuuteen ja ylitöiden korvaamiseen.

Keskeistä on työssä jaksamisen tukeminen, mikä tarkoittaa, että

- työkyvyttömyyseläkkeeseen johtaviin sairauksiin altistaviin tekijöihin on puututtava työpaikoilla
- työkyvyttömyyteen johtavien kroonisten sairauksien hoidon nopeutta ja laatua on lisättävä
- mielenterveysongelmien tutkimus ja hoito vaatii nykyistä kokonaisvaltaisempaa näkökulmaa, jossa huomioidaan työterveys,

- perusterveydenhuolto ja erikoissairaanhoido, ja sitä, että mielenterveysongelmien hoidossa on pyrittävä sairauden kroonistumisen ja elämänlaadun sekä työkyvyn pysyvän heikkenemisen ehkäisemiseen
- työntekijöille on luotava edellytykset sovitaa työ elämäntilanteensa vaatimuksiin
 - huomioidaan, että yllättävät tai jatkuvat ylityöt vähentävät halukkuutta jatkaa työssä ja vaikeuttavat perhe-elämää
 - on panostettava myös ikääntyvien työntekijöiden osaamiseen ja tehostettava ns. hiljaisen tiedon siirtymistä ikääntyviltä työntekijöiltä nuoremmille työntekijöille
 - eläkkeellä olevien mahdollisuutta osallistua työelämään on helpotettava.

6. Uhkana maan kahtiajako

Suomi on jakautumassa yhä selkeämmin iäkkäiden ja nuorten asumisiin alueisiin. Tilastokeskuksen väestöennusteiden mukaan vuonna 2030 puolet suomalaisista asuu nykyisellä kuntarakenteella kunnissa, joissa yli 65-vuotiaiden osuus on yli 25 prosenttia. Näistä kunnista uhkaa tulla palveltavien hoitoalueita. Samalla on huolehdittava osaavan työvoiman riittävydestä ja peruspalveluiden saatavuudesta myös väestöään menettävillä ja väestöltään ikääntyvillä alueilla. Yritysten sukupolvenvaihdokset ja nuorten yrittäjien aseman turvaaminen ovat keskeisiä kysymyksiä tasapainoisen aluekehityksen näkökulmasta. Ikääntyminen ja muuttoliike maaseudulta asettavat haasteita suomalaiselle luonnonvara-alalle erityisesti energia- ja elintarviketuotannon osalta.

On myös turvattava EU:n aluetukirahojen säilyminen nykyisellä tasolla tai mahdollisuudet vastaavien kansallisten tukien maksamiseen.

7. Innovaatioihin ja yrittäjyyteen kannustavat ympäristöt

Tulevaisuuden pitkäjänteinen ja kestävä menestys varmistetaan luomalla määrätietoisesti toimintaympäristöjä, jotka tukevat ja lisäävät innovaatioita ja yrittäjyyttä. Tavoitteena on pitää Suomi maailman parhaiden innovaatioympäristö-

töjen joukossa. Valtion on kannettava vastuu myös innovaatiotoiminnan lisäämisestä jälkeensä jääneillä alueilla.

Suomessa on muihin EU-maihin verrattuna selkeä yritysrajoitus, eikä yrittäjyyttä pidetä riittävän houkuttelevana uravaihtoehtona. Erityisesti akateemisen loppututkimuksen suorittaneiden innostus yrittäjyyteen on ollut vielä muutakin väestöstä vähäisempää.

Yrittäjyyden edistäminen liitetään usein teknologiaan ja innovaatioihin, mutta tulevaisuudessa yrittäjyyden arvioidaan lisääntyvän erityisesti palvelualueilla. Yrittäjien koulutus pohja muuttuu samalla yhä moninaisemmaksi. Yrittäjyyteen liittyvät perusvalmiudet tulisivat liittää kaikkien opiskeluun ja yrittäjyyden tulisi olla luonnollinen osa ammatinvalintaan kaikilla aloilla.

- Jo opiskeluvaiheessa on kannustettava korkeasti koulutettuja yrittäjyyteen.

- Innovaatioympäristöä on kehitettävä tukemaan alhaalta ylös (kuluttaja- tai palvelurajapinnasta) nousevia kaupallisia, sosiaalisia ja alueellista kehitystä tukevia innovaatioita.
- Tuetaan äitiyden, vanhemmuuden ja yrittäjyyden yhteensovittamista sekä perheväkivallan käytön mahdollisuutta yksinyrittäjille ja mikroyrittäjille.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella tulevaisuusvaliokunta ehdottaa,

että eduskunta hyväksyy selonteon ja

saattaa tämän mietinnön valtioneuvoston tietoon.

Helsingissä 25 päivänä toukokuuta 2005

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Jyrki Katainen /kok
vpj. Kalevi Olin /sd
jäsen. Mikko Alatalo /kesk
Jouni Backman /sd
Mikko Elo /sd
Hanna-Leena Hemming /kok
Anne Huotari /vas
Kyösti Karjula /kesk
Marjukka Karttunen /kok

Jyrki Kasvi /vihr
Rauno Kettunen /kesk (osittain)
Marjo Matikainen-Kallström /kok
Simo Rundgren /kesk
Päivi Räsänen /kd
Esko-Juhani Tennilä /vas
Jutta Urpilainen /sd
vjäs. Susanna Haapoja /kesk (osittain)
Astrid Thors /r.

Valiokunnan sihteereinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Paula Tiihonen,
tutkija Ulrica Gabrielsson.